

4 september 2026

Remissvar från Sveriges Stadsmissioner

Remissyttrande över betänkande av Utredningen om tolkavgifter och förbud mot barntolkning (SOU 2026:23).

Riksföreningen Sveriges Stadsmissioner samlar på nationell nivå den lokala Stadsmissionen i Göteborg, Kalmar, Skåne, Stockholm, Sörmland, Umeå, Uppsala, Västerås, Örebro och Östergötland och arbetar för människor som lever i utsatthet och utanförskap i Sverige. Tillsammans bedriver vi professionell social omsorg, utbildning och arbetsintegration på 40-talet orter runt om i Sverige och möter 5000 - 7000 människor dagligen.

Sveriges Stadsmissioners utgångspunkter för yttrandet

Stadsmissionen är en idéburen organisation som arbetar för att skapa ett mänskligare samhälle där alla har makt att forma sina egna liv och är delaktiga i samhället. Detta gör Stadsmissionen genom att bedriva professionellt socialt arbete, utbildning och arbetsintegration utifrån en kristen värdegrund som värnar om alla människors lika värde och rättigheter oberoende av livssituation. Utifrån denna värdegrund har samhället ett ansvar att stötta vid utsatthet, särskilt barn, oavsett juridisk status.

I sitt uppdrag utgår Stadsmissionen från FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och Barnkonventionen om barnets rättigheter och värnar om alla människors lika värde, oavsett livssituation.

Sammanfattning av Sveriges Stadsmissioners yttrande

Sveriges Stadsmissioner avstyrker förslaget om tolkavgift. Utredningen visar inte att avgiften skulle bidra till att människor lär sig svenska snabbare och saknar en tillräcklig analys av varför vissa personer, trots lång vistelsetid i Sverige, fortfarande behöver tolk. Förslaget riskerar i stället att försämra enskildas tillgång till myndigheter, öka risken för rättsförluster och särskilt drabba personer som redan befinner sig i ekonomisk eller social utsatthet.

Vi delar utgångspunkten att barn och andra närstående som huvudregel inte ska behöva tolka. Ett generellt lagstadgat förbud framstår dock som ett trubbigt och otillräckligt analyserat verktyg, särskilt när det kombineras med begränsad tillgång till kostnadsfri professionell tolk. Barnets bästa säkerställs bättre genom att myndigheterna ges tydliga rutiner och tillräckliga förutsättningar att anlita professionell tolk. Samhällets ansvar för tillgänglig myndighetskommunikation och för en fungerande, individuellt anpassad svenskundervisning måste stå i centrum.

Utveckling av Sveriges Stadsmissioners yttrande

Möjligheten att ta ut tolkavgift

Betänkandet bygger på ett antagande om att ett yttre tvång, som en administrativ tolkavgift på 400 kronor efter sex års folkbokföring, skulle påskynda andraspråksinläringen bland utrikes födda. Antagandet tycks dock sakna vetenskapligt och empirisk grund. Som både Institutet för språk och folkminnen (Isof) och Delegationen för migrationsstudier (Delmi) framhåller i sina respektive remissvar så finns det i dagsläget ingen språkvetenskaplig forskning som stöder hypotesen att tolkavgifter leder till faktisk progression i språkutbildningen, förbättrade resultat på språkprov, högre sysselsättning eller andra integrationsutfall.¹ Tvärtom visar internationella erfarenheter från liknande reformer i Danmark och Nederländerna att avgifter inte påskyndar språkinläringen. I stället leder de till att personer undviker nödvändiga kontakter med det offentliga, vilket i förlängningen ökar ojämlikheten, hälsoriskerna och utanförskapet.² En tidsgräns på sex år tar därtill inte hänsyn till att alla individer inte har samma förutsättningar att lära sig ett nytt språk, utan bortser helt från andraspråksforskning som visar att vuxnas språkinläring utgår från ett flertal olika kognitiva, individuella och sociala omständigheter. Faktorer som hög ålder vid invandring, låg läs- och skrivkunnighet på modersmålet, flyktingskap, posttraumatisk stress (PTSD) och traumatiska erfarenheter spelar exempelvis stor roll.³

Förslaget innebär i praktiken en ekonomisk sanktion som belastar individer på grund av deras personliga förutsättningar och livsomständigheter som de i praktiken saknar faktisk förmåga att påverka. Det finns inte heller stöd i forskningen för att det skulle råda brist på motivation hos personer som studerar ett andra språk.⁴ Det finns därtill studier som tydligt visar att tillgång till kvalificerad tolkning inte hämmar språkinläringen utan tvärtom kan främja språklig och social inkludering som ett komplement till språkundervisning.

Det bör också tas hänsyn till att det är skillnad mellan att kunna navigera i vardagssvenska och en mer avancerad språkförmåga som kan krävas för att navigera i myndighetssituationer. En person kan ha uppnått en godtagbar förmåga att kommunicera i vardagen men ändå stå helt utan möjlighet att utan tolk förstå juridiskt komplex information, lämna korrekta uppgifter i ett ärende, tillvarata sin rätt eller överklaga ett beslut. Sfi-utbildningen upp till högsta nivån är därtill inte alltid tillräcklig för att klara avancerad kommunikation med det offentliga i svåra frågor. En tolkavgift riskerar därmed att leda till en allvarlig urholkning av rättssäkerheten och krockar direkt med myndigheternas lagstadgade serviceskyldighet och utredningsskyldighet enligt förvaltningslagen.

De statliga myndigheterna har redan i dag betydande svårigheter att garantera kvaliteten i ärenden där den enskilde inte behärskar svenska, och skriftlig kommunikation i beslut och kommunikeringsbrev översätts i princip aldrig.⁵ En tolkavgift kan med andra ord försämra situationen. Om den enskilde dessutom avstår från professionell tolk av ekonomiska skäl riskerar myndigheter att fatta beslut på felaktiga eller ofullständiga underlag. Det allmänna riskerar därmed att misslyckas med att uppfylla sin utredningsskyldighet, vilket allvarligt skadar rättssäkerheten och leder till kostsamma omprövningar, överklaganden och rättsförluster.

Kapitel 9 Hinder mot tolkavgift

Utredningen har identifierat ett flertal rättsliga hinder mot att ta ut tolkavgift, vilka grundar sig på asylprocedurförordningen, brottsofferdirektivet, direktivet om rätt till tolkning vid straffrättsliga förfaranden samt nordiska språkkonventionen, och föreslagit ett antal undantag. Undantagen innebär dock att det föreslagna systemet blir fragmenterat och relativt svåröverskådligt. Att enskild ska debiteras avgift hos vissa myndigheter men inte hos andra innebär otydlighet och riskerar att medföra gränsdragningsproblem hos myndigheterna. Som Riksrevisionen påpekar i sitt remissvar saknar myndigheterna i dagsläget system för att markera eller följa upp språkhinder på ett systematiskt sätt,

¹ Remissyttrande från Institutet för språk och folkminnen,, dnr ISO 2026/919.

² Remissyttrande från Delegationen för migrationsstudier, 2026-08-21, dnr Komm2026/00191-2 och *Offentligt finansierad tolkning- villkor, debatt, forskning*, Isof 24:2026.

³ Ibid

⁴ Remissyttrande från Delmi, s. 4

⁵ Riksrevisionen- *Att överbrygga språkhinder – handläggning av ärenden där den enskilde inte behärskar svenska*, RiR 2026:2

vilket gör att administrationen av ett sådant avgiftssystem riskerar att generera kostnader som utredningen inte har kunnat överblicka. Vi anser därtill att handläggning av ärenden enligt LSS bör undantas på samma sätt som socialtjänstlagen.

Kapitel 9.2.1. särskilt om screeningförordningen

Sveriges Stadsmissioner avstyrker utredningens förslag att personer som vistas i Sverige utan tillstånd och som genomgår obligatorisk screening enligt screeningförordningen ska påföras tolkavgift. Utredningens bedömning att screeningförfarandet inte i tillräcklig utsträckning liknar straffprocessen för att motivera ett undantag är felaktig och förbiser förfarandets tvingande och ingripande karaktär. Screening är inte på något sätt en frivillig åtgärd utan en obligatorisk, myndighetsinitierad process som innefattar betydande inslag av frihetsbegränsning då den enskilde under tiden måste vistas på ett boende som hen inte får lämna, vilket i praktiken torde jämföras med förvar.

Som bland annat Institutet för mänskliga rättigheter, Delmi, Rädda Barnen och Västra Götalandsregionen (VGR) framhåller i sina remissvar är tillgången till tolk under screeningprocessen en grundläggande rättssäkerhetsgaranti. Processen syftar till att identifiera den enskilde, utföra säkerhetskontroller, registrera biometrisk data samt göra hälsokontroller och sårbarhetsbedömningar. För att detta ska kunna ske på ett rättssäkert sätt är det absolut nödvändigt att den enskilde till fullo förstår informationen och kan göra sig förstådd. Det är under screeningen det ofta uppdagas om en person är ett barn, ett offer för människohandel eller har uppenbara asyl- och skyddsbehov. Att i detta skede belägga tolkanvändningen med en avgift riskerar att leda till att den enskilde avstår från tolk, vilket direkt underminerar kvaliteten i beslutsunderlaget, försvårar identifieringen av sårbara grupper och omöjliggör en korrekt prövning. Det strider i förlängningen mot skyddet för mänskliga rättigheter och principen om ett effektivt rättsmedel.

Därtill kommer, som VGR påpekar, att screeningen innefattar en obligatorisk hälsokontroll som utförs av hälso- och sjukvårdspersonal. Eftersom hälso- och sjukvård i övrigt föreslås vara helt undantagen från tolkavgifter av etiska och patientsäkerhetsmässiga skäl, framstår det som inkonsekvent att ta ut avgift för tolkning vid en sådan denna hälsokontroll. Ur ett praktiskt perspektiv är förslaget dessutom inte helt genomförbart. Personer som saknar tillstånd att vistas i landet och genomgår screening saknar i regel tillgång till bankkonton, svenska digitala identifieringslösningar eller ekonomiska medel. Att administrera, fakturera och driva in avgifter från en sådan grupp personer kommer enbart att generera onödig byråkrati och stora administrativa kostnader för staten, utan att ge några faktiska intäkter. Det allmännas intresse av att utvisnings- och avvisningsbeslut efterföljs förutsätter därtill att individen fullt ut förstår processen och de beslut som fattas, vilket omintetgörs om språkliga barriärer upprätthålls.

Kapitel 12 När ska en tolkavgift inte tas ut

Sveriges stadsmissioner instämmer i att undantag ska göras för ärenden som direkt rör barn, hälso- och sjukvård, tandvård samt socialtjänst, men anser att utredningens snäva avgränsning till ärenden *som direkt rör barn* är oförenlig med barnkonventionen. Ett barn kan beröras och drabbas av beslut och åtgärder som formellt berör föräldrarna. Om en förälder inte kan kommunicera med en myndighet, ansöka om en förmån eller hantera kontakter rörande familjens boende och sociala trygghet, påverkas barnets försörjning, boende, hälsa och trygghet på ett direkt sätt. Handläggare måste därför åläggas att i varje enskilt vuxenärende utreda och beakta om ett barn riskerar att påverkas negativt av att tolkavgift tas ut. Undantaget bör därför ändras så att det ska tolkas brett och tillämpas i alla ärenden där barnets livsvillkor påverkas.

Det individuella undantaget för personer som på grund av en bestående funktionsnedsättning saknar möjlighet att lära sig svenska, innebär oförenlighet med Sveriges internationella åtaganden. Förslaget medför att prövningen ska centraliseras till Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och göras efter skriftlig ansökan. För personer som omfattas av undantaget innebär detta en administrativ process som förutsätter att den enskilde kan ansöka och ta fram den medicinska dokumentation och de utredningar som krävs för att styrka rätten till undantag. Av utredningen framgår samtidigt att kostnaden för att ta fram de medicinska intyg och utredningar som krävs i vissa fall kan överstiga kostnaden för de tolkavgifter som den enskilde annars skulle behöva betala. Den enskilde får då i praktiken ta ställning till om det är mer fördelaktigt att bekosta underlagen för en ansökan om

undantag eller att betala tolkavgifterna. För personer som på grund av kognitiva eller fysiska funktionsnedsättningar saknar möjlighet att lära sig svenska innebär detta att tillgången till undantaget blir beroende av att de kan hantera och bekosta en särskild ansöknings- och intygsprocess. Därtill kommer att personer som behöver medicinska intyg eller utredningar för att styrka sin rätt till undantag, inte under tiden för prövningen är garanterade kostnadsfri tolkning i kontakten med den hälso- och sjukvård som ska ta fram dessa underlag. Den enskilde kan alltså behöva tillgång till tolk för att kunna få fram den dokumentation som i sin tur krävs för att få rätt till undantag från tolkavgiften. Sammantaget innebär detta att förfarande riskerar att åsidosätta Sveriges skyldigheter enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Konsekvenser för enskilda och ekonomiskt bistånd

Det framgår av utredningen att tolkavgiften kommer att påverka utrikesfödda de minsta ekonomiska marginalerna, personer med sämst hälsa och svagast förankring på arbetsmarknaden. För ekonomiskt utsatta individer och familjer kommer avgiften att medföra ekonomisk stress, risk för skuldsättning och ytterligare marginalisering. Det riskerar dessutom att påverka kvinnor i hög grad då utrikes födda kvinnor generellt har lägre inkomster än män, står längre från arbetsmarknaden och i högre utsträckning uppger sig ha behov av tolk.

Personer som får försörjningsstöd får ekonomiska medel som är beräknad för vissa grundläggande levnadskostnader. I normen finns inte något särskilt utrymme för avgifter för språktolkning. Om en person som får försörjningsstöd behöver betala tolkavgift i kontakten med en statlig myndighet kan denne därför behöva ansöka om ekonomiskt bistånd för kostnaden hos socialtjänsten. En avgift som tas ut av en statlig myndighet kan därmed komma att finansieras genom kommunalt ekonomiskt bistånd. Det innebär i praktiken en kostnadsförskjutning från staten till kommunerna och en administrativ hantering där en offentlig aktör tar ut en avgift som den enskilde kan behöva söka stöd från en annan offentlig aktör för att kunna betala. Det behöver därför klargöras hur tolkavgiften ska bedömas enligt socialtjänstlagens regler om ekonomiskt bistånd.

Om avgiften införs bör Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd (SOSFS 2013:1) ändras så att det uttryckligen framgår att tolkavgifter som den enskilde är skyldig att betala vid kontakter med andra myndigheter ska kunna beaktas som en skälig kostnad för livsföringen i övrigt. Ett sådant förtydligande behövs för att minska risken för olika bedömningar mellan kommuner och för att personer som saknar ekonomiskt utrymme att betala avgiften inte ska behöva avstå från tolk i kontakter där de behöver språkligt stöd.

Uppdraget om förbud mot att använda barn som tolkar

Sveriges Stadsmissioner tillstyrker förslaget att om ett förbud mot att använda barn som tolkar i offentlig verksamhet. Att barn tolkar i myndighetskontakter innebär att ansvar förs över från vuxna till barnet och kan påverka både skolgång och barnets personliga situation. Det är inte förenligt med principen om barnets bästa. Samtidigt bör det ifrågasättas om ny lagstiftning är det mest ändamålsenliga sättet att komma åt ett problem som innebär att barn tolkar åt sina familjemedlemmar. Utredningen redovisar inte tillräckligt tydligt hur vanligt det är att barn används som tolkar i dag, och därför framgår inte heller vari problemet egentligen ligger. Många myndigheter har därtill redan interna riktlinjer som förbjuder barntolkning. Problemet förefaller därför i stor utsträckning handla om brister i tillämpningen, exempelvis när personal i pressade situationer väljer tillfälliga lösningar. Ett alternativ hade varit att ge berörda myndigheter i uppdrag att stärka, utbilda kring och följa upp efterlevnaden av befintliga rutiner. Ett förbud väcker också frågor om tillämpningen. Det är oklart vilken rättslig verkan förbudet får och vilka konsekvenser som följer om en myndighet ändå använder ett barn som tolk. Det är också oklart hur en handläggare ska agera om en person under ett möte låter sitt barn föra ordet eller om professionell tolk saknas i ett brådskande ärende. Om mötet då måste avbrytas eller skjutas upp kan det i sin tur påverka handläggningen och den enskildes rättssäkerhet.

19.7.6 Ett förbud med undantag

Undantaget för nödsituationer framstår som motiverat. Däremot bör undantaget för uppgifter av enbart administrativ karaktär avgränsas tydligare. Begreppet ger ett stort tolkningsutrymme och riskerar att leda till olika tillämpning. Det blir i praktiken upp till den enskilde tjänstemannen att avgöra vilka uppgifter som är så enkla att ett barn kan användas som tolk. Ett samtal kan dessutom snabbt övergå från exempelvis tidbokning till frågor som har betydelse för ärendet. Undantaget bör därför utformas så att det tydligt framgår att barnet inte ska belastas med ansvar eller information som är olämplig med hänsyn till barnets ålder och ställning. Det bör också finnas en nationell uppföljning av hur förbudet tillämpas, även hos privata aktörer som utför offentliga förvaltningsuppgifter.

Kapitel 22.2.9 Konsekvenser för enskilda

Tolkavgiften riskerar att få störst konsekvenser för personer med kort utbildningsbakgrund, bristande läs- och skrivkunnighet eller dokumenterade inlärningssvårigheter. Utredningen föreslår inga särskilda undantag för dessa grupper, trots att deras förutsättningar att tillägna sig svenska inom den generella sexårsramen kan vara begränsade. Konsekvenserna behöver också bedömas tillsammans med reglerna om återkrav och sanktionsavgifter vid felaktiga utbetalningar. Om en person på grund av språkliga missförstånd och utan tillgång till professionell tolk lämnar en felaktig uppgift kan detta medföra ekonomiska konsekvenser. Samtidigt begränsar tolkavgiften tillgången till det språkstöd som hade kunnat minska risken för sådana fel.

Sveriges Stadsmissioner

Jonas Rydberg, Generalsekreterare